

Agent A-54 a StB

Jiří Plachý

Životu nejslavnějšího československého vyzvědače Paula Thümmela byla věnována celá řada článků a publikací. Ve většině z nich byla poměrně velká pozornost věnována i ženám okolo něj – není divu. Ženy, kterými se tento tajemný muž obklopoval, jsou stejně tajemné jako on sám. Když nic jiného, milostné úspěchy k úspěšnému špiónu tak nějak patří a jsou příjemným zpestřením jinak poněkud fádního výčtu konspirativních schůzek budoucích adeptů koncentračních táborů, emigrace a berlínské sekerárny.

„Kolik žen v historii jedenapůlroční spolupráce s A-54 vlastně bylo? Milenka, pozdější manželka Gertruda Kirschnerová. Pak velká láska Elsa Jensenová, s níž v říjnu 1936 začal nový život. A vedle nich paní a dívky, které uváděl na scénu očividně jen proto, aby vylákal od svých partnerů co největší odměnu. Druhá žena jednoho německého důstojníka, rodačka z Prahy a údajně iniciátorka celé špionážní transakce s velkými životními nároky z předpokojů hejtmana Noaka. A nyní se jako třetí v pořadí vynořila za stejně podivných okolností stenotypistka Lydie Goroschkovová...“ Tak například popisují Thümmelovy „úspěchy“ v letech 1936–38 Jaroslav a Stanislav Kokoškovi ve své práci *Spor o agenta A-54* (vyd. NV Praha 1994, s. 64, dále jen c. d.). Ženy však nebyly pro Thümmela jen luxusním doplňkem – byly jeho skutečnými partnerkami, a to nejen v soukromí, ale i ve světě tajných služeb. Alespoň ta poslední jmenovaná, Lydie Goručkovová. Jen málokdo tuší, že se s ní ještě počátkem 70. let mohl setkat tváří v tvář v pražských ulicích.

Lydie Petrovna Goručkovová spatřila světlo světa v německém Výmaru v roce 1908. Její otec byl pravoslavným knězem, působícím v konzulárních službách carského Ruska. Přestože její matka byla švýcarská Němka, byla celá rodina po vypuknutí 1. světové války z Německa vypovězena a usadila se v Petrohradě. Do školy začala Lydie chodit až ve svých osmi letech – předtím ji, jak bylo zvykem v „lepších rodinách“, vyučoval doma otec.

Bolševický převrat znamenal pro Goručkovovi, tak jako pro řadu dalších, konec světa, ve kterém žili. Stali se z nich znovu běženci. Během evakuace z Jekatěrinodaru do Anapy na Kubáni v červenci 1918 byl Petr Goručko zavražděn bolševiky. Ve

zmatku ruské revoluce se vdově s malou Lydií daří opustit Rusko až v listopadu 1919. Přes Turecko, Itálii a Rakousko se vrací zpět do Německa a počátkem roku 1920 se usazuje v Drážďanech, kde má příbuzné.

Do roku 1924 Lydie studovala střední školu pro ženská povolání a dalších šest let se věnovala studiu jazyků. Školní docházku údajně zakončila maturitou. V roce 1929 vyměnila svůj nansenovský pas za občanství Německé říše.¹ Dalších pět let pracovala u různých soukromých zaměstnavatelů a jí samotné i její rodině se zřejmě nevedlo nejlépe. Někdy koncem roku 1935 nebo nejpozději začátkem roku 1936 se stala zaměstnankyní nacistického Abwehru.²

Zhruba někdy v té době dostává tehdejší pplk. František Moravec na stůl pověstnou žlutozelenou obálku s nabídkou, která se stane zárodkem kontroverzní legendy. Podle úředního záznamu, zhotoveného Moravcem 6. dubna 1936 při první schůzce v Krušných Horách, odůvodnil Paul Thümmel svoji nabídku spolupráce s československou tajnou službou: „...z důvodů zjištěných, aby zaplatil dluhy a mohl se oženiti s civilní zaměstnankyní téhož oddělení, zaměstnanou v registratuře Abwehrstelle Abtlg I cu H[au]ptma[na] Noacka, vedoucího tohoto oddělení: Jeho snoubenka o [...] nabídce ví a spolupracuje s ním. Podle jeho prohlášení byla to ona, od které vyšel podnět k této akci. Z jeho řeči bylo jasné, že uvedená má ‚velké životní nároky‘, jak to u žen obvykle bývá. Vzhledem ke svému služebnímu přidělení má přístup k nejrozličnějšímu druhu materiálu.“³ Tajemná kolegyně vystupující pod jménem Yvonna se ve vyprávění A-54 často měnila – jednou byla jeho snoubenkou, podruhé ženou německého důstojníka a dodnes převládá názor, že si ji agent prostě vymyslel, aby československým zpravodajcům ztížil odhalení své vlastní identity. Yvonna však skutečně existovala – v předpokojí kanceláře Nowaka úřadovala – Lydie Petrovna Goručková. I přesto, že pravděpodobně nikdy nebyla s Thümmelem zasnoubena, vznikl mezi nimi někdy v té době vztah, který s krátkými přestávkami vydržel až do roku 1942.

Pod svým pravým jménem (Goroschko) byla Lydie Moravcovým zpravodajcům známa až od září 1937. A-54 se však snažil vzbudit dojem, že se jedná o někoho úplně

¹ Lydie Goručková-Langenhaunová při různých příležitostech (např. v zaměstnání, v žádosti o vystěhování, ale i pro potřeby StB) několikrát zpracovávala svůj životopis. Srovnej např. AMV Praha, sign. S-432-4, AMV Praha, sign. 325-1-1; Archiv Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie PČR (AŘSCPP), L. Langenhaunová – vystěhovalecký spis aj.

² V poválečných výpovědích se snažila toto datum samozřejmě co nejvíce posunout, takže se pohybuje v rozmezí 1935–37. Počátek známosti s Thümmelem však datuje do prvních měsíců roku 1936.

³ AMV Praha, sign. 302-195-7, Úřední záznam pplk. Moravce z 6. 4. 1936.

nového, se kterým teprve navázal známost. V prosinci 1937 agent hlásí, že s Goručkovovou navázal intimní poměr a nabízí její získání ke spolupráci. To je mu pražskou centrálou zakázáno z bezpečnostních důvodů. V následujících měsících je v Praze rozhodnuto, že Goručkovová bude oslovena přímo, bez Thümmelova prostřednictvím.⁴ Jestli byl tento záměr realizován, se po válce nepodaří zjistit ani velmi podrobným šetřením StB.

Agent podává o své známosti do Prahy podrobné informace. V létě 1938 údajně potřebuje peníze, protože nemá z čeho zaplatit potrat.⁵ Goručkovová je v létě 1938 skutečně v jiném stavu – za otce je však (podle jejích poválečných výpovědí) označen lotyšský rodák, sochař Alexander Langenhaun, kterého si má brát. Koncem října, ještě před svatbou, však umělec zahynul při autonehodě. V březnu 1939 německé úřady alespoň dovolí nastávající svobodné matce (syn Axel se narodil 20. dubna 1939), aby si změnila příjmení na Langenhaunová.

V lednu 1940 je Lydie Langenhaunová přeložena (podobně jako Thümmel) k Abwehrstelle (AST) do Prahy. Stará známost je tady obnovena. Po Thümmelově zatčení je i Langenhaunová několikrát vyslýchána gestapem – její spojitost s velezrádce však není prokázána. Dokumenty, na kterých figuruje její jméno, jsou v bezpečí londýnského sejfu plukovníka Moravce. Přesto musí nastoupit nucenou dovolenou, po které na podzim 1942 nastupuje jako sekretářka velitele pražské Wehrmachtweisstelle (instituce podobná vojenskému evidenčnímu archivu). Její sousedé po válce dosvědčili, že se chovala jako Němka – dokonce v klopě nosila odznak s hákovým křížem. Zároveň se však k Čechům chovala slušně a na veřejnosti se příliš neprojevovala. V létě 1944 byla přeložena do další významné nacistické instituce – osobního oddělení Feldzugkommanda, majícího za úkol zásobování jednotek německé armády v celém tzv. Protektorátě Čechy a Morava. Tam ji také zastihlo Pražské povstání.

Hned po vypuknutí květnového povstání byla Langenhaunová jako Němka internována povstalci. Na zákrok sovětského důstojníka mjr. Markova (vystupujícím zřejmě i jako mjr. Karkoven) však byla ještě v průběhu bojů propuštěna. Mjr. Markov, který byl do Protektorátu pravděpodobně shozen jako parašutista, ji tedy musel velmi dobře znát ještě z doby, kdy pracovala pro velitelství Wehrmachtu. Podle pozdějšího svědectví Langenhaunové byl Markov v době těsně po osvobození „*velitelem ruské*

⁴ AMV Praha, sign. 302-195-6, Korespondence s A-54 z roku 1937.

⁵ AMV Praha, sign. 302-195-5, Korespondence s A-54 z roku 1938.

policie [tedy NKVD - pozn. aut.] *pro osoby ruské národnosti v Praze*“.⁶ Pro osoby „ruské národnosti“ znamenalo setkání s mjr. Markovem a NKVD v květnových dnech roku 1945 pouze jediné – volnou jízdenku na Sibiř. Ne tak pro bělogvardějskou emigrantku ve službách nacistů Langenhaunovou. Sovětským velvyslanectvím jí bylo nabídnuto sovětské státní občanství a návrat do SSSR.⁷ Langenhaunová tuto nabídku odmítla a místo toho požádala koncem roku 1945 o čs. státní příslušnost. Bydlela stále ve svém bytě a i když její válečná činnost byla dostatečně známá, nebyla (až do poloviny 50. let) povolána k žádnému výslechu. Nemusela ani jako říšská Němka nosit žádné označení – naopak: Dne 18. listopadu 1946 jí bylo Obvodní radou pro Prahu XIX vydáno „*Osvědčení o státní a národní spolehlivosti*“ a o týden později i policejní „*Vysvědčení o zachovalosti*“.⁸ Od září 1945 do června 1947 pracovala jako dělnice (firma JAKO, Praha XI), ale již před únorem 1948 zaujímala opět administrativní místo jako překladatelka a tlumočnice ve strategicky důležitých strojírenských a kovodělných závodech (pozdější Kovo – Omnipol a Kovo – Podnik zahraničního obchodu Praha 7). Policejní hlášení z poloviny 50. let o ní hovoří jako o osamělé ženě, která se kromě své rodiny stýká jen s úzkým okruhem známých – mezi ně patří i bývalý major NKVD Markov, který se po válce i s manželkou usadil v Praze. Byty Langenhaunových a Markovových jsou vzdáleny jen několik minut chůze...

V dubnu 1948 byla Langenhaunová na základě udání vyšetřována Úřadovnou StB Praha pro podezření z nedovoleného styku s cizinou a z hospodářské špionáže. Šetřením se skutečně podařilo dokázat, že se snažila prostřednictvím švýcarského obchodníka Ing. Otty Khima odeslat do Švýcarska a západního Německa asi 15 dopisů. Přestože v této době stačilo k usvědčení ze špionáže mnohem méně, „spokojila“ se StB s jejím tvrzením, že šlo o rodinnou korespondenci. Langenhaunová neměla kvůli této aféře ani potíže v zaměstnání a na svém exponovaném místě bez problémů vydržela téměř celá 50. léta.⁹

⁶ AMV Praha, sign. S-432-4.

⁷ Podle sovětské doktríny z roku 1938 byli za občany SSSR považováni všichni, kteří měli k 7. 11. 1917 ruské občanství, bez ohledu na to, jestli mezitím získali občanství jiné. Langenhaunová, která byla pouze naturalizovanou Němkou, z pohledu úřadů SSSR sovětskou státní příslušnicí byla a pokud o jejím případě byli na sovětském konzulátu tak podrobně informováni, je téměř mimo jakoukoliv pochybnost, že se v Československu zdržovala s jejich tichým souhlasem.

⁸ AMV Praha, sign. S-432-4.

⁹ K odeslání dopisů došlo v září 1947. Teprve po komunistickém převratu, dne 2. 4. 1948, začala Ústředna StB v Praze půl roku staré udání šetřit. Šetření bylo ukončeno po více než roce – 22. 4. 1949. (AMV Praha, sign. S-432-4.)

Nedá se ovšem říct, že by Langenhaunová pozornosti StB unikla docela. V roce 1951 byla Krajským velitelstvím StB Praha zařazena do celostátního seznamu „Bělogvardějců“.¹⁰ Na zákrok StB jí do roku 1956 zároveň nebyla kladně vyřízena několikrát opakovaná žádost o československé státní občanství.

Impulsem k novému rozpracování se stala teprve na první pohled nevinná zmínka v dopise ze dne 7. února 1956, který Langenhaunová adresovala své přítelkyni Ines Gomesové, majitelce penzionu na portugalské Madeiře. Cenzura dopis zachytila a jeho fotokopii postoupila Krajské správě MV [StB – pozn. aut.] Praha. V německy psaném dopise si Langenhaunová stěžovala na problémy v osobním životě: *„Musím říct, že jsem s ‚láskou‘ vlastně definitivně skončila od té doby, co mě opustil můj ‚Medvěd‘ (‚Bär‘), ale že mi strašně chybí chápající citově založený, kultivovaný kamarád, který by byl mého věku, rozuměl mi a mohl by být mým rádcem.“* Na okraji strojopisného dopisu byla odesilatelkou dopsána ještě jedna věta: *„Ostatně mi můj ‚Medvěd‘ před rokem [v jednom] milém pozdravu slíbil, že přijede..., ale u toho zůstalo až dodnes.“*¹¹

Na tomto místě je třeba udělat malou odbočku. Státní bezpečnost byla v té době prováděna hloubková analýza archivních materiálů z doby první republiky a především 2. světové války, kterých se vnitro zmocnilo hned po roce 1945 a které ležely dosud nezpracované ve Studijním ústavu MV. Několik let např. probíhala tzv. akce „REKONSTRUKCE“ mající za úkol sestavit seznamy čs. občanů, kompromitovaných spoluprací se složkami nacistického bezpečnostního aparátu. U těchto osob se pak většinou přikročilo k jejich novému zaverbování, tentokrát ve prospěch komunistické StB. Vedle toho byly např. analyzovány i metody a agenturní síť předválečné a válečné zpravodajské služby generála Moravce.¹² Spolu s ním byl pro Státní bezpečnost i téměř deset let před vydáním prvních serióznějších historických prací o nekomunistickém odboji objeven i jeho nejslavnější agent: A-54.

Dopis Langenhaunové, která byla StB známá jako Thümmelova předválečná spolupracovnice a přítelkyně, tak na Krajské správě MV Praha vyvolal poprask. „Bär“, tedy „Medvěd“, bylo jedno z Thümmelových krycích jmen a z kontextu dopisu bylo zřejmé, že řeč je opravdu o něm. Rukou dopsaná noticka pak znamenala téměř

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ AMV Praha, sign. S-432-4, ofotografovaná korespondence z roku 1956. Langenhaunová udržovala čilý písemný styk s „kapitalistickou“ cizinou. Tato korespondence byla, na rozdíl od dopisů odeslaných z území ČSR, pod dohledem StB.

¹² K akci „REKONSTRUKCE“ srovnej např. AMV Praha, sign. 325-62.

zaručenou zprávu, že Thümmel žije a možná dokonce v Československu. (Tento závěr není v materiálech MV dostatečně objasněn. Je možné, že StB tak vyvozovala z toho, že „Medvědův pozdrav“ unikl poštovní cenzuře.)

V následujících dvou letech se Langenhaunová stala „objektem“ státobezpečnostní akce II. odboru Krajské správy MV Praha, vedené pod krycím heslem „AST“. Přestože většina archivních materiálů se nedochovala, je zřejmé, že akce měla dva cíle: zjistit místo pobytu Paula Thümmela a získat Langenhaunovou ke spolupráci. Na základě materiálů, které měla StB v ruce, se zdálo, že jde o pouhou rutinu. Lydie Langenhaunová však projevila nečekanou rozhodnost – Paula Thümmela od roku 1942 neviděla a ani si s ním nikdy později nedopisovala. Spolupráci s StB pak rozhodně odmítla.

V průběhu akce „AST“ se nepodařilo zjistit ani to, jestli byla skutečně realizována nabídka spolupráce Moravcovy zpravodajské služby s Langenhaunovou z roku 1938. Gen. Paleček se při výslechu vyjádřil, že Langenhaunovou vůbec nezná, a další Moravcův zpravodajec, bývalý škpt. František Fárek, podal zřejmě podobné svědectví.¹³

Po odmítnutí spolupráce změnila Langenhaunová zaměstnání. Kdo by však očekával, že byla za trest poslána „k lopatě“, by se velice mýlil. Jejím novým zaměstnavatelem se v roce 1958 stala Správa diplomatických zařízení Ministerstva zahraničních věcí, kde nastoupila jako učitelka dětí diplomatů pracujících na velvyslanectví Spojených států amerických v Praze (o dva roky dříve konečně získala československé občanství). [Na tomto místě je třeba poznamenat, že (i když v Kovotexu byla kvalita její práce – na rozdíl od její pracovní morálky a vztahu k „lidově demokratickému zřízení“ – hodnocena kladně) se nikdy nenaučila bezchybně česky a v psaném projevu užívala i po téměř dvaceti letech v Československu řadu rusismů.] Tato na první pohled neuvěřitelná skutečnost má své opodstatnění. Krajská správa MV Praha se během akce „AST“ několikrát obrátila s žádostí o součinnost na IV. odbor I. správy MV (civilní rozvědka StB). I když Langenhaunová nebyla zřejmě spolupracovnicí ani této součásti, rozvědka ji minimálně v jednom případě použila „*pro své účely*“ (v roce 1966 jí krátkodobě dokonce vytvořila falešnou identitu).

Rozvědka dovedně využila ne zcela jasných okolností Thümmelova úmrtí a blamáž, kterou skončila akce „AST“, přeměnila v dovednou dezinformaci, která ve

¹³ AMV Praha, sign. 302-243-2. K realizaci akce „AST“ se zachovala pouze torzovitá dokumentace.

svém důsledku byla namířena pravděpodobně především proti západoněmecké Gehlenově službě. Na historika Rudolfa Ströbingera se tehdy písemně obrátila jistá Lidka („*Lída Langová*“ – Langenhaunová). Ve svém dopise uvedla, že Thümmel na konci války přežil a byl zachráněn s pomocí americké CIA, pro niž zřejmě dosud pracuje.¹⁴ Dopis pravděpodobně psala sama Langenhaunová a StB jí dodala pouze jeho osnovu. Aby si osvěžila reálie, byla s falešnou legitimací zaměstnankyně Ministerstva vnitra vyslána do rezortního archivu, který tehdy sídlil ve Sněmovní ulici, aby zde studovala v příslušných dokumentech.¹⁵ Dopis byl zřejmě tak přesvědčivý, že Ströbinger ještě v německém exilu v polovině 70. let po Thümmelovi pátral. Pokud komunistická rozvědka používala Langenhaunovou v tak delikátních záležitostech, zdá se nanejvýš pravděpodobné, že jí opatřila i výnosnější a exkluzivnější zaměstnání.

Naposledy se Státní bezpečnost s Lydií Langenhaunovou setkala za zcela překvapivých okolností. 1. oddělení II. odboru Správy vyšetřování StB bylo specializovaným útvarem, který měl za úkol v součinnosti s Československou vládní komisí pro stíhání válečných zločinců pátrání po dosud nepotrestaných nacistech. Příslušníci tohoto oddělení neměli většinou odpovídající kvalifikaci, takže ponechme stranou někdy kuriózní metody šetření a zanedbatelné výsledky. V roce 1967 byl v rámci dokumentace období tzv. druhého stanného práva (tzv. „heydrichiády“) pověřen starší referent kpt. František Svoboda pátráním po dosud pohřešovaných lidických dětech.¹⁶

Ten pravděpodobně někdy na podzim roku 1969 při studiu archivních materiálů narazil na výslechový protokol bývalého majora pražské služebny Abwehru Josefa Alfonse Kratochvíla (resp. Kratochwilla) z roku 1945. Před rokem 1938 byl sudetský

¹⁴ KOKOŠKOVI, J. a S.: c. d., str. 310–312.

¹⁵ AMV Praha, sign. 325-1-1. Dokonce v tomto smyslu dne 22. 2. 1966 podepsala StB i prohlášení o tom, že „*je jako antifašistka připraven(a) dobrovolně a podle svých sil a schopností pomáhat při odhalování nacistické minulosti*“. Zároveň Státní bezpečnosti slibovala naprostou poslušnost a mlčenlivost. Následně jí byl na jméno „*Lída Langová*“ vystaven „*zvláštní průkaz MV č. 140*“.

¹⁶ František Svoboda (* 1918). Původním povoláním strojní zámečnický, člen KSČ od 19. 7. 1945. K SNB přijat 1. 8. 1951. U StB od 1. 1. 1953. V letech 1958–64 zařazen na I. zvláštním odboru MV (Studijní ústav MV). Dne 15. 12. 1964 přemístěn k 8. odboru II. správy MV (od 1. 3. 1969 2. odbor Správy vyšetřování StB). Tato součást se zabývala pátráním po nacistických válečných zločincích a úzce spolupracovala s oficiální Československou vládní komisí pro stíhání válečných zločinců, která vznikla v roce 1964. Hodnostní postup: 1. 8. 1951 mladší strážmistr, 1. 8. 1952 strážmistr, 1. 5. 1953 štabní strážmistr, 1. 1. 1954 starší seržant, 1. 3. 1955 staršina, 1. 11. 1956 ppor., 1. 11. 1958 por., 1. 12. 1961 npor., 1. 1. 1968 kpt., 1. 5. 1973 mimořádně mjr. Naposledy ustanoven dočasně do funkce staršího referenta specialisty 1. odd. 1. odb. Správy vyšetřování StB FMV. Zemřel 28. 1. 1975.

Němec Kratochvíl aktivním důstojníkem československé armády¹⁷ a představa šibenice, ke které by mohl být pro vojenskou zradu odsouzen, mu pomohla k tomu, aby se na řadu věcí (týkajících se samozřejmě působení těch druhých) upamatoval. Ve své obsáhlé výpovědi tedy uvedl mimo jiné to, že jeho spolupracovnice slečna Langenhaunová získala v době války k osvojení dítě z Lidic.

Kpt. Svoboda pátral dál a zjistil, že Kratochvílovým údajem se v roce 1945 (kdy po nezvěstných dětech pátral téměř celý čs. bezpečnostní aparát doma i v zahraničí a kdy byly prověřovány mnohem pochybnější indicie) nikdo nezabýval. Další bomba vybuchla poté, co zjistil, že Langenhaunová žije doslova jen pár metrů od letenské budovy Ministerstva vnitra, dokonce pořád na stejné adrese jako za války.¹⁸

Na počátku roku 1970 se Svoboda obrátil na berlínské Ministerstvo Státní bezpečnosti s žádostí o prověření osobních údajů jejího syna Alexandra Langenhauna. V březnu 1970 dostal od Stasi přípis, který uváděl, že dne 20. dubna 1939 se v Drážďanech nikdo stejného nebo podobného jména nenarodil.¹⁹

Přestože i dokumentace této „akce“ se zřejmě nedochovala kompletní, zdá se, že v tomto okamžiku se nad Langenhaunovou opět rozprostřela neviditelná ochranná ruka a nebyla předvolána ani k rutinnímu „podání vysvětlení“. Šetření nyní nanejvýš zpochybněného narození Alexandra Langenhauna bylo zastaveno „jako když utne“. Důvodů pro to mohlo být několik. Ten oficiální uvádí závěrečná zpráva k „lidické“ dokumentaci kpt. Svobody z roku 1972:

„Od roku 1967 v průběhu šetření byly získány poznatky, že z pohřešovaných dětí mají dvě žít ve Vídni, jedno v NSR a jedno v Praze. Vzhledem k tomu, že v současné

¹⁷ Josef Alfons Kratochwill (* 1891) se narodil v rodině obchodníka v Mojžíři u Ústí nad Labem. V letech 1902–1906 navštěvoval reálku v Litoměřicích, 1906–10 absolvoval kadetní školu v Praze. Sloužil u 81. pluku v Jihlavě (1910), později u 32. pluku v Haliči. Dne 21. 12. 1914 se dostal do ruského zajetí. Prošel několika zajateckými tábory a později pracoval u repatriační mise Červeného kříže. Ještě v Rusku požádal o přijetí do čs. armády a domů se vrátil s 37. transportem legií v roce 1920. V republice sloužil u 22. pěšího pluku v Jičíně (1921–22), 23. pěšího pluku v Trnavě a Bratislavě (1922–27), 37. pěšího pluku v Levoči (1927–30), 41. pěšího pluku v Žilině (1930–36). V té době byl odsouzen k 6 týdnům ztráty hodnosti a o rok později (14. 3. 1937) byl penzionován. Odvolal se a 17. 3. 1938 byl znovu povolán do činné služby k 10. pěšímu pluku do Brna. V mobilizaci velel v hodnosti škpt. 2. praporu 60. pěšího pluku v Cvrčenicích. Dne 10. 10. 1938 byl jako Němec propuštěn z čs. armády. V červenci 1939 byl povolán k pražské službě Abwehru. Do roku 1941 byl údajně ve skupině překladatelů, od roku 1941 sám vedl skupinu vyhodnocující ukořistěné spisy čs. zpravodajské služby. Od srpna 1944 pracoval proti občanskému odboji ve službě pražského gestapa. V roce 1947 byl MLS v Praze odsouzen na doživotí.

¹⁸ Langenhaunová bydlela od 8. 1. 1940 do 8. 11. 1940 v podnájmu na adrese ul. Dr. Wintera 22 (4. patro), Praha-Bubeneč. Pak získala vlastní byt v Ovenceké ulici (za války Schillerstrasse) č. 37 (2. poschodí) ve stejné čtvrti. Tam bydlela až do 29. 4. 1971.

¹⁹ AMV Praha, sign. 325-1-1, Přípis náčelníka sekretariátu MV ČSR Správě vyšetřování StB ze dne 4. 3. 1970.

době se jedná již o dospělé osoby, které žijí samostatně a mají své rodiny, nebylo by účelné, vzhledem k lidickým ženám [! - pozn. aut.], které své děti dosud postrádají [,] získané poznatky o pohřešovaných dětech šetřit do konce nebo je uvádět na veřejnost.“²⁰

Dalším z důvodů může být i skutečnost, že Alexander (resp. Axel), který se pro svůj chatrný kádrový původ mohl jen vyučit v modřanské Tesle a na vojně jako „nespolehlivý“ sloužil u 6. skupiny vojenských staveb v Plzni, po srpnové okupaci v roce 1968 emigroval do Kanady.²¹

Do emigrace jej konečně v roce 1971 následovala i jeho matka. Na rozdíl od něj se mohla vystěhovat legálně! Nikoliv však do Kanady za rodinou svého syna, ale do Spolkové republiky Německo, ke svým blíže nespecifikovaným „přítečkyním z dětství“. Žádost o vystěhování podala ve stejné době, kdy bylo na Správě vyšetřování StB ukončeno vyšetřování okolností narození jejího syna.²² Šlo skutečně jen o shodu náhod?

Sám kpt. Svoboda byl krátce na to mimořádně povýšen do hodnosti majora. O tři roky později zahynul při autonehodě, která „neměla přímou souvislost s výkonem služby...“

Počátkem roku 2003 zahájil Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu v Praze prošetřování materiálu shromážděného Správou vyšetřování StB v letech 1967–72 v kauze nezvěstných lidických dětí.²³ V případě Alexandra Langenhauna vyšlo najevo překvapující zjištění: Axel Peter Adolf Langenhaun se v den „Vůdcových“ 50. narozenin nenarodil v Drážďanech, ale v asi 10 km vzdáleném městečku Radebeul. Jako jeho otec pak není uveden baltský emigrant Alexander Langenhaun, ale nám dosud neznámý Dr. Otto Friedrich Wilhelm Wegner z Berlína, Kastanienalle 29.²⁴

Kolem syna Lydie Langenhaunové tak zůstává přinejmenším tolik otazníků jako kolem jeho matky. Byl jeho otcem baltský emigrant Langenhaun, berlínský doktor Wegner nebo nejslavnější československý agent všech dob Paul Thümmel? Po více než šedesáti letech od lidické tragédie se podařilo prokázat alespoň to, že Axel Langenhaun

²⁰ AMV Praha, sign. 325-1-5.

²¹ AMV Praha, KS Praha, Hlášení z 17. 4. 1970. Axel Langenhaun se nevrátil dne 17. 11. 1968 z Rakouska, kam vycestoval na povolenou návštěvu příbuzných.

²² AŘSCPP, L. Langenhaunová – vystěhovalecký spis. „Žádost o povolení k vystěhování z ČSSR do NSR“ Langenhaunová podala 16. 7. 1970. Již dne 6. 4. 1970 sní však bylo na ONV pro Prahu 7 sepsáno „Prohlášení o postoupení pohledávek pro případ vystěhování“. Dne 22. 10. 1970 byla propuštěna ze státního svazku České socialistické republiky, ale teprve 29. 4. 1971 odcestovala přes Cheb do SRN.

²³ ÚDV-49/VvP-2001. Copyright k tomu článku: © Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR.

²⁴ Jenom v dnešním Berlíně můžeme napočítat přinejmenším 6 ulic s tímto názvem.

nebyl „lidickým dítětem“. Ve Státním ústředním archivu byl totiž objeven originál policejní přihlášky Lydie Langenhaunové a jejího syna z roku 1941...²⁵

---

²⁵ SÚA, Kamýk nad Vltavou, Evidence obyvatel, policejní přihláška Lydie Langenhaunové z 2. 10. 1941.